

Udgivet 18.12.2024

Antibiotikaforbrug i den økologiske mælkeproduktion

Antibiotikaforbruget i danske økologiske malkekvægsbesætninger har været generelt faldene over de sidste mange år, men der er fortsat behov for holde fokus på at sikre sunde og robuste dyr.

Af Maja Bertelsen

Antibiotika til behandling af syge dyr er fortsat et meget vigtigt emne i landbruget. På den ene side er antibiotika et stærkt redskab i værktøjskassen, som kan afhjælpe sygdom og lidelse. På den anden side er et stort forbrug af antibiotika indikativ for, at dyrene ikke er i stand til at opretholde en god sundhedstilstand i det givne system. Samtidigt er det meget vigtigt, at der bliver gjort en kontinuert indsats for at mindske risikoen for opformering af antibiotika-resistente bakterier, så vi fortsat har effektive midler til behandling af dem, som ikke kan blive raske på anden vis – dyr og mennesker.

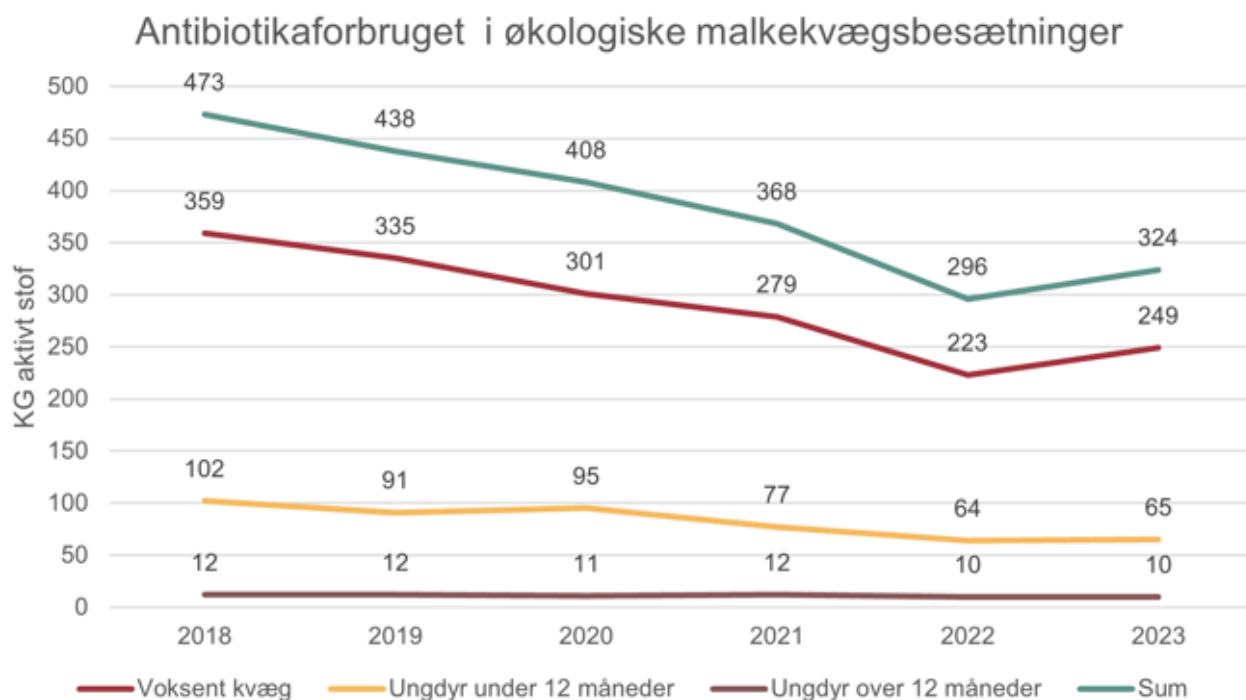
Økologisk animalsk produktion forbruger generelt mindre antibiotika pr. dyr end den konventionelle produktion.

Lavere antibiotikaforbrug i den økologiske produktion kan forklares via en kombination af:

- færre sygdomstilfælde
- andre produktionsformer
- andre strategier til behandling end antibiotika

Antibiotikaforbruget i danske økologiske malkekvægsbesætninger har været generelt faldene over de sidste mange år, men nyere tal (se Figur 1) viser, at mellem 2022 og 2023 skete der en, om end mindre, stigning i brug. Det påpeger behovet for forsat at holde fokus på at sikre sunde og robuste dyr samt at overveje fra gang til gang om antibiotika er den eneste løsning, eller om andre behandlinger kan afprøves først.

I denne artikel gennemgås status på antibiotikaforbruget pr. 2023 kort baseret på data trukket af Jan Dahl, Landbrug og Fødevarer, og behandlet af Henrik Læssøe Martin, SEGES Innovation, hvorefter der gennemgås en række fokuspunkter og værktøjer til reduktion af antibiotikaforbrug i malkekvægbesætninger.

Figur 1: Antibiotikaforbrug i økologiske malkekvægsbesætninger.

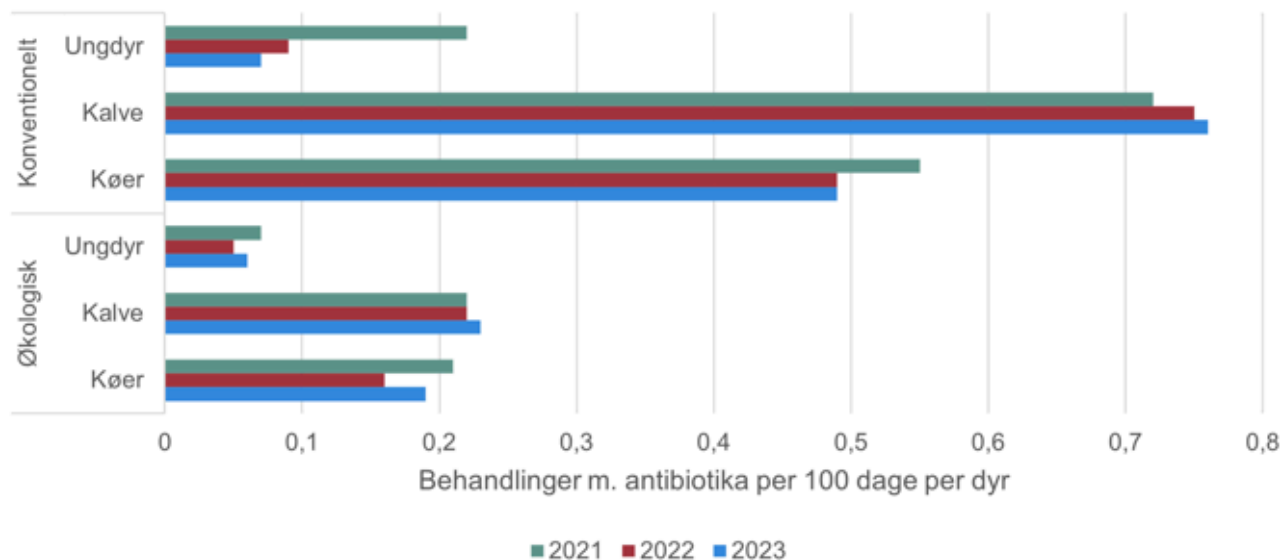
Data: Jan Dahl og Henrik Læssøe Martin

Der har været et generelt fald i antibiotikaforbrug i økologiske malkekvægsbesætninger fra 2018 og frem til 2022, særligt for voksent kvæg. I 2023 steg forbruget til voksent kvæg, hvilket trækker det samlede forbrug lidt op i 2023, dog stadig til et lavere niveau end i 2021.

Stigningen i forbruget af antibiotika til voksent kvæg skyldes hovedsageligt en stigning i forbruget til at behandle yverlidelser samt led/hud og hjernelidelser.

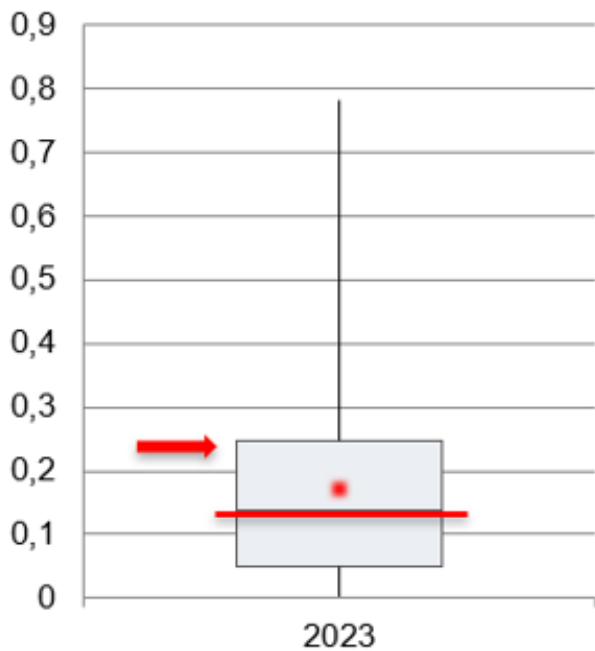
Sammenlignet med den konventionelle mælkeproduktion er forbruget af antibiotika i den økologiske produktion stadig

væsentligt lavere for især dyregrupperne kalve og køer, mens forskellen i 2023 er mindre for ungdyr (se Figur 2).

Figur 2. Kigger man over de seneste 3 år er der generelt et lavere antal antibiotika behandlinger i økologiske malkekvægsbesætninger, end i konventionelle. Data: Henrik Læssøe Martin

Langt de fleste økologiske mælkebesætninger har et meget lavt antibiotikaforbrug, og at det er en mindre andel af besætningerne, som har en udfordring med højt forbrug.

Figur 3. Antal behandlinger pr. 100 køer pr. dag på økologiske malkekvægsbesætninger

Halvdelen af besætningerne brugte altså i 2023 mindre end 0,13 doser per 100 dage per dyr (Medianen, vandret rød streg midt i boksplot, Figur 3). Medtager man $\frac{3}{4}$ dele af besætningerne lander man på 0,25 doser per 100 dage per dyr, hvilket stadig er meget lavt i forhold til den konventionelle produktion. Data viser dog en stor, skæv spredning, hvor relativt få besætninger, med væsentligt flere doser per 100 dage per dyr, trækker gennemsnittet op (rød prik, Figur 3). De 5% besætninger med det højeste forbrug står for en forøgelse af antal doser fra 0,48 til 0,78 per 100 dage per dyr. At en række besætninger bruger væsentligt mere antibiotika end gennemsnittet, mens relativt færre har et lavere niveau end gennemsnittet, peger på at der bør være mulighed for, at mange af de 25% med det højeste forbrug, vil kunne nedbringe forbruget.

Det er dog ikke nogen let opgave, som skal forhastes. Dyrenes trivsel skal selvfølgelig være første prioritet.

Viden og værktøjer til reduktion af antibiotikaforbrug

Når sygdom er forårsaget af antibiotikafølsomme bakterier, som har resulteret i feber og stærk generel påvirkning af sundhedstilstanden, kan antibiotikabehandling være relevant og nødvendigt. Virus og visse bakterier, som har udviklet resistens kan ikke behandles med antibiotika.

Antibiotikaforbruget kan holdes nede med 2 overordnede værktøjer: Det ene er selvfølgelig forebyggelse og fokus på robuste dyr, så du undgår sygdom eller stærk påvirkning af sygdom. Den anden er, når dyret er smittet, at fjerne hindringer for helbredelse og tilbyde støttende behandlinger.

Sunde, robuste dyr – hav fokus på naturlig adfærd

En høj sundhedsstatus betyder, at der er behov for færre behandlinger. Den høje sundhedsstatus kræver både en væsentlig arbejdsindsats og nogle gange en række investeringer. Til gengæld er der mulighed for at spare penge på dyrlægebehandlinger samt skære ned på den uforudsigelig tid forbundet med at tage sig af syge dyr.

Naturlig adfærd og naturlige behov hos dyrene er et godt udgangspunkt i forhold til at sikre sunde og robuste dyr. Det kan

være med til at sikre dyr, som ikke er stressede, hverken fysisk eller psykisk, og begge dele er relevante for en høj sundhedsstatus, fordi dyrene i højere grad er modstandsdygtige ved forskellige former for ubalance, så som ændringer i smittetryk/sammensætning, sammenblanding med andre dyr, ændring i foder, vejr eller staldforhold.

Tilgodese kvægs naturlige adfærd ved bl.a. at sikre, at dyrene:

- lever i en passende flokstørrelse med passende mængde plads til at synkronisere adfærd
- har adgang til afgræsning
- har en stor andel grovfoder
- har stabile grupper
- har mulighed for at udføre yngelpleje
- har et behageligt leje til hvile og drøvtygning
- har mulighed for at bevæge sig frit og naturligt, herunder tørt skridsikkert underlag

Du kan også, enten via egne observationer eller med støtte fra aktivitetssensorer, bruge udsving i adfærden til at vurdere, om et dyr er på vej til at blive sygt. Klassiske tegn på sygdoms-adfærd er nedsat ædelyst og isolationsadfærd.

Fjern hindringer for helbredelse og giv støttende behandlinger

Når et dyr er smittet, er der stadig en række indsatser, som kan være med til at nedbringe brugen af antibiotika. Det handler om at fjerne hindringer for helbredelse samt give støttende behandlinger.

Optimer vilkårene for helbredelse ved at sørge for:

- Frisk luft og godt klima, men undgå træk
- God hygiejne for at mindske risiko for yderligere smitte
- Rigeligt at drikke, evt. med en elektrolyt-blanding, hvis dyret har diarré
- Fred og rolige omgivelser, men overvej samtidig dyrets behov for social kontakt og opvej fordele og ulemper ved isolation. Er dyret smitsomt skal det isoleres.
- Plads til sikre bevægelser, skridsikkert og eftergiveligt underlag som opfordre til færdsel kan være med til at sikre rolig motion som kan understøtte bedring i visse fordøjelses- og stofskiftesygdomme.
- Hyppige udmalkninger v. yverbetændelse. Kampfer, pebermynte eller anden varmende salve fremmer blodcirkulationen i området og kan dermed hjælpe en lokal betændelsestilstand. Skal dog kun anvendes på intakt hud.
- God sårhygiejne med sæbevand til sårpleje og dårlige klove

Brug dyrlægen som rådgiver i stedet for behandler

Det er effektivt, hvis du i højere grad bruger dyrlægen som sundhedsrådgiver frem for sygdomsbehandler. Særligt når der også er ansatte involveret er det vigtigt at have en kontinuert dialog om, hvornår dyrlægen tilkaldes, og hvornår antibiotikabehandling er nødvendig. Det er ikke nemt at vurdere, og det kræver stor faglig viden og erfaring, så del ansvaret med dyrlægen og sørg for, at ingen føler sig utrygge ved at ringe til dyrlægen og få deres input.

Behandling af sygdomme

Antibiotika vil være den foretrukne behandling i nogle tilfælde, men kan faktisk undværes i mange tilfælde. Her følger en oversigt over hyppige sygdomme i kvægbesætninger samt en vurdering af effekten af antibiotika og andre behandlinger.

Behandling af Mastitis

Her kan antibiotikaforbruget for alvor reduceres. Den første forudsætning for denne reduktion er, at behandling af subkliniske (forhøjet celletal) og milde tilfælde af mastitis kun sker efter dyrkning af en mælkeprøve.

Der bliver i øjeblikket afprøvet effekten af laserbehandling på mastitis på mange mælkebedrifter.

Årsag til mastitis	Effekt af antibiotika
E. coli	Minimal eller ingen effekt
Klebsiella	Ofte ingen effekt
Stafylokok	Begrænset virkning på infektionen, men kan i nogle tilfælde forkorte perioden.
Streptokok	Ofte effekt
Staph. Aureus	Overvej afgoldning af kirtel. Helbredelsesprocenten er dårlig og smitterisikoen er stor.

Behandling af tilbageholdt efterbyrd

Antibiotika er kun nødvendigt, hvis koen har feber. Rutine indgivelse af antibiotika ved tilbageholdt efterbyrd kan derfor erstattes af måling af temperaturen i de første dage efter afløsning

Behandling af digital dermatitis

Behandles ret effektivt med antibiotikaspray. Forbinding med salicylsyre eller fodbad med hydratkalk (pas på ætsninger) viser rigtig god effekt. Generelt er løbende overvågning, tidlig behandling og rene klove den rigtige måde at håndtere digital dermatitis på. Kun ved akutte klovbrandbylder synes antibiotika at være det bedste valg.

Behandling af diarre hos kalve

Antibiotikabehandling kan undgås i mange tilfælde ved effektiv tildeling af elektrolytter som led i hyppig overvågning af kalvene.

Forudsætningen for succes er, at diareen opdages tidligt, og at kalve fra fødslen har fået tilstrækkeligt med råmælk med antistoffer.

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

For mere information

**Maja
Bertelsen**

Specialkonsulent

Kvæg,
dyrevelfærd

+45 20 37

86 49

mabe@icoel.dk